

บทที่ 3

สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เสียหายในชั้นพนักงานสอบสวน

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้เน้นถึงหลักการไม่เลือกปฏิบัติและประกาศว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีสิทธิเสรีภาพและมีความเท่าเทียมกันในเกียรติและสิทธิทุกประการ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากล โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใดๆ ทั้งนี้โดยรวมถึงความแตกต่างในทางเพศอีกด้วย แต่ในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏให้เห็นนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้หญิงซึ่งจัดได้ว่าเป็นประชาชนส่วนหนึ่งของโลกมนุษย์และมีบทบาทในทางสร้างสรรค์สังคมโลกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้ชาย แต่กลับถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพและถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ชายมาโดยตลอด เช่น สังคมตีราคาหรือฐานะของหญิงตกต่ำมากจนกฎหมายได้จารึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ว่าในการซื้อขายคนที่เป็นทาส หญิงเปรียบเป็นสิ่งที่มามีราคาต่ำมากถึงกับสามีก็สามารถขายภรรยาของตนได้ด้วย¹ ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตราสามดวงว่า “ผู้ใดขาดแคลนเอาภรรยามาขายฝากไว้แก่ท่านให้ใช้ประจำเชิงกระยาเบ็ย ชายผู้ยังมีได้ไปมาหาช่วยไถ่ถอนไว้เป็นข้าหัวนาน พันกำหนดปีหนึ่งแล้วแลจะว่าเป็นเมียของตนอีกนั้นมิได้ ถ้ามีผู้ชายไถ่ไปเป็นเมียแลหญิงมีชู ผัวหาโทษมิได้² จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตมาผู้หญิงมักถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกข่มเหงรังแกมาทุกยุคทุกสมัย จนกระทั่งปัจจุบันได้บัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิมนุษยชนไว้ในกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้หญิงถูกเอารัดเอาเปรียบอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม การละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (Domestic)³ ได้แก่การล่วงละเมิดทางเพศและการกระทำทารุณต่อสตรี เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัญหาที่คุกคามสิทธิเสรีภาพในร่างกายและจิตใจของสตรีและเป็นปัญหาที่ส่งผล

¹ นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, การกระทำผิดของหญิง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529), หน้า 57.

² กฎหมายตราสามดวง, หน้า 306.

³ วิเวียน ทรัพย์สาร, “มาตรการคุ้มครองสิทธิของหญิงที่ถูกสามีทำร้าย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 5.

กระทบต่อหญิงมาโดยตลอด เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับทุกประเทศในโลกโดยไม่จำกัด เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีใดๆ

ปัญหาความรุนแรงต่อสตรีเกิดขึ้นทุกหนทุกแห่งไม่เว้นแม้แต่กระทั่งในกระบวนการยุติธรรมในบพนี้จึงขอลำถึงสภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยและต่างประเทศไว้เพื่อเปรียบเทียบและศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมของประเทศนั้น ๆ

3.1 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติต่อสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เสียหายในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย

3.1.1 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องหาสตรี

การสอบสวนเป็นวิธีการขั้นต้นที่จะพาผู้ต้องหาไปสู่ความยุติธรรม หากการสอบสวนไม่ดีมีของกฎหมายที่จะใช้ปราบปรามผู้กระทำผิดก็จะกลายเป็นมือของผู้กระทำผิดเสียเอง การสอบสวนจึงเป็นระยะเวลาของการเผชิญหน้ากันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย (the accused person) สภาพของผู้ต้องหาจึงเสมือนอยู่โดดเดี่ยวท่ามกลางสภาพแวดล้อมของสถานีตำรวจซึ่งเป็นสภาพที่แปลกออกไป ผู้ต้องหาถูกแยกออกจากเพื่อนพ้อง สภาพที่เคยอยู่โดยอำนาจแห่งรัฐและจะถูกสอบถามโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁴ สภาพดังกล่าวจึงเป็นสภาพที่หวาดวิตกของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาอาจจะรู้สึกเหมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอก กฎเกณฑ์แห่งกฎหมายจึงกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนเพื่อมิให้ผู้ต้องหาต้องตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ดังนั้นการสอบสวนจึงต้องคำนึงถึงทั้งสองด้าน คือ ด้านประสิทธิภาพการปราบปรามและด้านคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา⁵ โดยเฉพาะสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหานั้นในทางความเป็นจริงหรือในทางปฏิบัติแล้ว ผู้ต้องหาหญิงไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กล่าวคือ ปัญหาในการสอบสวนมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ เช่น การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

⁴ Paul B. Weston and Kenneth M. Wells, *The Administration of Justice*, 3d ed. (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice – Hall, 1991), P.56.

⁵ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ต้องหาโดยองค์กรตุลาการในชั้นก่อนการพิจารณา : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีไทยและสหรัฐอเมริกา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 104.

ในการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหาหญิงไม่ได้กระทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย (ดูประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา มาตรา 85) ในเรื่องการค้นตัวหญิงจะต้องให้หญิงเป็นผู้ค้นเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าพนักงานสอบสวนชายจะเป็นผู้กระทำด้วยตนเองเสมอ อย่างไรก็ตามก็ดี พนักงานสอบสวนหรืออำนาจรัฐที่ทำการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหาไม่อาจกระทำได้โดยอำเภอใจ เนื่องจากได้รับการคุ้มครองสิทธิส่วนตัวภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ไม่ให้ทำการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหาเพื่อเป็นการรบกวนร่างกายผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก (major intrusion) หรือเป็นการทำร้ายสามัญสำนึก (Shock the conscience) หรือแม้ว่าการแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหาจะเป็นการรบกวนร่างผู้ต้องหาเพียงเล็กน้อย (Minor intrusion) แต่มีการคุ้มครองสิทธิส่วนตัวผู้ต้องหาไว้⁶ ดังนั้นการแสวงหาพยานหลักฐานจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการตรวจค้นตัวบุคคลซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิในร่างกายของบุคคล⁷ และพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามกฎหมายดังที่กล่าวมาแล้ว ก็ต้องให้หญิงเป็นผู้ค้นและตรวจร่างกายของผู้ต้องหาหญิงโดยเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติไม่เป็นเช่นนั้น การละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาหญิงจึงเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องชอบธรรมเป็นอย่างยิ่ง และด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นที่มาของการละเมิดสิทธิของสตรีจนเกิดเป็นปัญหาตามมาอย่างมาก นอกจากนั้นแล้วยังมีปัญหาในเรื่องอื่นๆ อีกที่สตรีไม่ได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยและความชอบธรรมในการควบคุมบนสถานีตำรวจ กล่าวคือ สภาพความเป็นจริงแล้ว ผู้ต้องหาหญิงถูกควบคุมตัวในห้องขังรวมกันกับผู้ต้องหาชายโดยไม่ได้มีการแบ่งแยกห้องควบคุมออกจากกันโดยเด็ดขาด หากแต่เป็นการควบคุมไว้รวมกันหรือจะมีเพียงแค่ลูกกรงกันไว้แต่สามารถเดินไปมาหากันได้ เช่นนี้จึงพบว่าบ่อยครั้งที่เกิดปัญหาเรื่องผู้ต้องหาชายกระทำอนาจารทางเพศต่อผู้ต้องหาหญิง หรือไม่เช่นนั้นก็มีกรณีผู้ต้องหาหญิงถูกข่มขืนกระทำชำเราในห้องขัง ซึ่งเป็นความทุกข์ทรมาน อย่างมาก นอกจากจะถูกข่มขืนทำร้ายร่างกายแล้ว ความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมเกือบจะไม่มีหลงเหลืออยู่อีกเลย

⁶ ดาราวรรณ ใจคำป้อ, “การแสวงหาพยานหลักฐานจากร่างกายผู้ต้องหา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 44.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

3.1.2 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติต่อผู้เสียหายสตรี

นับว่าในสังคมปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสตรีถูกล่วงละเมิดทางเพศมีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งเกิดจากแนวความคิดที่ไม่เท่าเทียมกันในโครงสร้างของสังคม โดยมองไปว่าฐานะของผู้หญิงในครอบครัวและสังคม ตามจารีตประเพณีดั้งเดิมนั้นยกย่องให้ผู้ชายเป็นใหญ่มีอำนาจเหนือผู้หญิง⁸ และพบอีกว่าในปัจจุบันผู้ชายมักใช้ความรุนแรงเป็นการแสดงออกต่อผู้หญิง ซึ่งการกระทำต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิผู้หญิงอย่างร้ายแรง พร้อมกันนี้ได้มีนักสตรีนิยมได้วิเคราะห์ไว้ในทำนองเดียวกันว่า การล่วงละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว เช่น สามีทำร้ายภริยานั้นเป็นผลมาจากสังคมยอมรับพฤติกรรมความรุนแรงนั้นโดยปริยาย จึงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อวัน เช่นนี้จึงเป็นเหตุให้หญิงตกเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายในความผิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับความผิดทางเพศ เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น

อาชญากรรมทางเพศที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ตามที่กล่าวมาแล้วว่ามีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นและมีบ่อยมากขึ้นทุกๆ วัน สตรีที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเหล่านี้ได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกาย จิตใจ ชื่อเสียง ตลอดจนสิทธิเสรีภาพโดยเฉพาะการล่วงละเมิดทางเพศถือว่าเป็นความรุนแรงที่สามารถเกิดขึ้นได้กับผู้หญิงทุกวัย ทุกอาชีพ มีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจอันเป็นเหตุความเชื่อในทางสังคมว่าปัญหาดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็นอาชญากรรมปกปิด⁹ กล่าวคือผู้หญิงไม่กล้าเปิดเผยปัญหาของตนเองเพื่อใช้สิทธิทางกฎหมาย ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุขึ้นจึงต้องตัดสินใจก่อนว่าจะไปแจ้งความดีหรือไม่ และเมื่อไปแจ้งความดำเนินคดีการที่ผู้เสียหายจะพูดถึงเหตุการณ์อาจจะมี ความเจ็บแค้นแต่ก็อาจจะรู้สึกอับอายที่ตนเองจะต้องพูดต่อหน้าสาธารณชนต่อหน้าคนอื่น สืบเนื่องมาจากความผิดทางเพศ เป็นเรื่องที่เกิดจากวัฒนธรรม ประเพณี สังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องที่ยกย่องจะหาคุณจิตใจของผู้ที่ถูกกระทำ ส่วนใหญ่แล้วหลังจากที่ถูกกระทำ แม้กระทั่งจะนึกถึงยังไม่อยากที่จะ

⁸ กรวิภา บุญชื้อ, แนวคิดการพัฒนาสตรี : มุมมองการวิเคราะห์เชิงหญิงชาย, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 14.

⁹ ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง, "การรวบรวมประสบการณ์การให้ความช่วยเหลือแก่สตรีและเด็กที่ประสบปัญหาถูกล่วงเกินทางเพศ," เอกสารข้อมูล (มิถุนายน 2536) : 2.

นี้มาถึงเลย¹⁰ บางรายตัดสินใจไปแจ้งความแล้วเกิดเปลี่ยนใจกลางคันเพราะท่าทีของพนักงานสอบสวน บางคนไม่มีความเข้าใจ ใช้ท่าทีที่ไม่เหมาะสม เช่น แสดงท่าทีว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นความผิดของผู้เดือดร้อนเอง และมีทัศนคติว่าการใช้สิทธิทางกฎหมายของผู้เดือดร้อนเป็นการประจานตัวเองจึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้มีการยอมความ ตั้งสมมติฐานว่าการข่มขืนต้องมีการต่อสู้ มีบาดแผล ทั้งที่ในความเป็นจริงการข่มขืนเกือบ 80 เปอร์เซ็นต์ เกิดจากบุคคลที่มีสถานภาพหรืออำนาจที่เหนือกว่าบังคับ โดยไม่มีการทำร้ายร่างกาย เช่น ขู่จะให้สอบตก (กรณีครูข่มขืนนักเรียน) หรือจะไม่ให้กินข้าว จะฆ่าให้ตาย¹¹ เป็นต้น

การดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งและมีผลสืบเนื่องถึงการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล ถ้าการสอบสวนกระทำไปอย่างไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาข่มขืนทำให้ผู้ต้องหาตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบอย่างมากในชั้นพิจารณาคดี ด้วยเหตุนี้ประเทศที่เจริญแล้วจึงต้องกำหนดให้ผู้ต้องหาได้รับสิทธิอย่างเต็มที่ เช่น การให้มีทนายความอยู่ด้วยในขณะสอบสวนและให้ทนายความสามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาในทุกขั้นตอนของการสอบสวน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการให้การของผู้ต้องหาต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่อาจใช้อำนาจไม่เป็นธรรมได้หรืออาจจะทำให้เสียเปรียบในการดำเนินคดีเช่นกัน นอกจากนี้แล้วผู้เสียหายที่มาแจ้งความดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในคดีเกี่ยวกับเพศก็อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมเช่นเดียวกับผู้ต้องหา ถ้าพนักงานสอบสวนไม่ให้ความเป็นธรรมกับผู้มาแจ้งความหรือบางครั้งพนักงานสอบสวนบางคนไม่มีประสบการณ์ในการทำคดี การสอบสวนก็อาจตกหล่นประเด็นข้อสำคัญในคดีไปหรือบางทีสอบสวนไม่ได้ถึงขนาดเข้าองค์ประกอบความผิดของกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดีบางครั้งการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงก็อาจเป็นที่มาของความไม่เป็นธรรมเช่นกัน ตัวอย่างในคดีข่มขืนกระทำชำเรานั้นการที่ชายร่วมประเวณีกับหญิง ต้องเป็นกรณีที่ของลับหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของชาย ต้องล่วงล้ำเข้าไปในช่องคลอดหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงแล้ว ส่วนชายจะสำเร็จความใคร่หรือไม่ ไม่สำคัญแต่ถ้าอวัยวะของชายเพียงแค่จรดช่องคลอดหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของหญิง แต่ไม่สามารถล่วงล้ำเข้าไปได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด เช่น อวัยวะสืบพันธุ์ของชายโตไม่ได้ขนาดเท่ากับอวัยวะสืบพันธุ์ของหญิง หรือชายสำเร็จความใคร่เสียก่อน เหล่านี้ก็มีความผิดฐานพยายามกระทำชำเรา

¹⁰ วันชัย รุจนวงศ์, “มาตรการใหม่ทางกฎหมายเพื่อเด็กปฐมวัยในการคุ้มครองเด็กที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศ,” เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ วันที่ 13 มกราคม 2541.

¹¹ ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง “การรวบรวมประสบการณ์การให้ความช่วยเหลือแก่สตรีและเด็กที่ประสบปัญหาถูกล่วงเกินทางเพศ,” : 11.

เท่านั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาของตน โดยขู่เชือดด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษ...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1133/2509 จำเลยได้กระทำชำเราผู้เสียหายจนของลับของจำเลยได้เข้าไปในของลับของผู้เสียหายราว 1 องค์กร เช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นการกระทำชำเราสำเร็จตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 แล้ว การที่ทางพิจารณาไม่ปรากฏว่ามีน้ำอสุจิของจำเลยออกมาอยู่ที่ของลับของผู้เสียหายหรือที่ของลับของจำเลยนั้น เป็นเรื่องสำเร็จความใคร่แล้วหรือไม่เป็นอีกส่วนหนึ่งไม่เป็นที่เหตุให้เห็นว่าจำเลยกระทำชำเราไม่สำเร็จหรือเป็นเพียงข่มขืนพยายามเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 85/2504 จำเลยได้ลงมือกระทำชำเราผู้เสียหายซึ่งเป็นเด็กหญิงอายุเพียง 4 ปีเศษ แต่อวัยวะสืบพันธุ์ของจำเลยเพียงแต่จรดอยู่บริเวณปากช่องคลอดของผู้เสียหาย มิได้ล้วงล้ำเข้าไปในช่องคลอด การกระทำของจำเลยจึงเป็นเพียงพยายามข่มขืนกระทำชำเราเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1588/2524 ผู้เสียหายอายุ 5 ขวบเศษ จำเลยได้พุดขู่มึงดับผู้เสียหายให้ถอดกางเกงออก และจำเลยได้เอาอวัยวะเพศของจำเลยใส่ที่อวัยวะเพศผู้เสียหายแล้วกระทำอีกๆ เมื่อผู้เสียหายรู้สึกเจ็บที่ของลับ จะร้องให้คนช่วย จำเลยได้ใช้ผ้าปิดปากไว้ไม่ปรากฏว่าอวัยวะเพศของจำเลยล้วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศของผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานพยายามข่มขืนกระทำชำเรา

จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาจะเห็นได้ว่าศาลฎีกาจะลงโทษจำเลยได้ต้องเป็นการกระทำในชั้นที่ได้ความจริงว่าจำเลยเอาอวัยวะเพศหรือของลับของจำเลยสอดใส่เข้าไปในช่องคลอดของผู้เสียหายแล้วเท่านั้น จึงจะเป็นความผิดสำเร็จฐานข่มขืนกระทำชำเรา ด้วยสาเหตุนี้เองเมื่อมีการสอบสวนผู้เสียหาย พนักงานสอบสวนจึงต้องสอบสวนถึงรายละเอียดแห่งการกระทำทุกชั้นตอน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีที่เป็นผู้เสียหายในความผิดทางเพศเกิดความเสียหายไม่ยากที่จะเล่าเหตุการณ์ที่ตนเองถูกข่มเหงย่ำยีให้ฟังอีกหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งเป็นเสมือนการตอกย้ำความทุกข์ทรมานและน่าเจ็บใจเหล่านี้อีกครั้งหรือหลายครั้ง ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนมีชั้นตอนที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อสตรี ทำให้ผู้เสียหายได้รับการกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ อันเป็นการซ้ำเติมให้ผู้เสียหายได้รับ

ความทุกข์ทรมานเพิ่มมากขึ้น¹² นั่นเองด้วยเหตุผลดังกล่าวเป็นเหตุให้สตรีที่เป็นผู้เสียหายเกิดความไม่มั่นใจในกระบวนการยุติธรรมและไม่ยอมให้ความร่วมมือในการค้นหาความจริงของพนักงานสอบสวนเพื่อที่จะนำผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีให้ได้ผลเท่าที่ควร

สรุปปัญหาซึ่งเกิดขึ้นกับสตรีผู้เสียหายในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือชั้นพนักงานสอบสวนพบว่าเกิดปัญหาในการดำเนินการหลายส่วนดังนี้

1. ในขั้นตอนการแจ้งความ บางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ยอมรับแจ้งความ เช่น เด็กหญิงวัย 14 ปีเป็นลูกจ้างล้างจานและขายอาหารที่ร้านแห่งหนึ่ง ขณะที่เด็กหญิงคนดังกล่าวกลับจากเที่ยวงานและได้ไปเคาะประตูเพื่อเข้าบ้าน ขณะนั้นมีชายวัยรุ่นผ่านมา แล้วออกอุบายว่าจะพาเด็กหญิงอายุ 14 ปีนั้นไปส่งที่บ้านนำสาวซึ่งอยู่ใกล้ๆ แถวนั้น แต่กลับพาไปบ้านเช่าแห่งหนึ่ง ซึ่งมีชายอยู่หลายคนในบ้านหลังนั้น ร่วมกันจับเด็กหญิงขังพิศข่มขืนจนสำเร็จความใคร่แล้วปล่อยให้กลับบ้าน มารดาของเด็กเห็นว่าเด็กผิดปกติจึงคาดค้นหาความจริงจนกระทั่งเด็กเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง มารดาของเด็กจึงไปแจ้งความดำเนินคดี แต่ปรากฏว่าไม่มีการลงบันทึกประจำวัน เพียงแต่ส่งตัวเด็กไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลเท่านั้น ขณะเดียวกันเจ้าพนักงานตำรวจพยายามไกล่เกลี่ยให้ผู้เสียหายรับเงินค่าทำขวัญประมาณ 7 หมื่นบาท จากกลุ่มวัยรุ่นน้ากามเหล่านั้น และไม่ยอมดำเนินคดีให้คนร้ายเดินลอยนวลเยี่ยงกฎหมายอยู่ในพื้นที่ต่อไป¹³ ถือว่าเป็นการสร้างความไม่มั่นใจให้กับประชาชนเป็นอย่างมากซึ่งทำให้เกิดความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย กรณีเช่นนี้ไม่ได้มีแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาก็เกิดปัญหาเช่นนี้เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้หญิงที่มีอาชีพเป็นโสเภณีเมื่อหญิงเหล่านั้นมาแจ้งความดำเนินคดีกับชายแมงดา (Pimping) ที่ข่มขืนเธอ เจ้าพนักงานตำรวจไม่ยอมดำเนินคดีให้โดยกล่าวกับหญิงโสเภณีเหล่านั้นว่าหญิงที่เป็นโสเภณีไม่มีวันถูกข่มขืนได้¹⁴ ต่อมาหญิงโสเภณีเหล่านั้นจึงตัดสินใจไม่แจ้งความดำเนินคดีกับชายแมงดาพวกนี้อีกต่อไป

¹² เขมจุฑา สุวรรณจินดา, “กระบวนการยุติธรรมจะช่วยคุ้มครองสิทธิเด็ก ผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศได้อย่างไร,” บททัศนิตย เล่ม 63 ตอน 4 (ธันวาคม 2540) : 1.

¹³ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (18 เมษายน 2542) : 1, 15.

¹⁴ Neal kumar Katyal, “ Men Who Own Woman : A Thirteenth Amendment Critic of Forced Prostitution,” The Yale law Journal Vol. 103 No.3 (December 1993) : 794.

2.2 เมื่อรับแจ้งความแล้ว กรณีเช่นนี้ควรมีการเร่งด่วนต่อการดำเนินคดี เพราะว่าโดยปกติกระบวนการยุติธรรมมักจะล่าช้าอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การที่จะต้องถูกถามซ้ำแล้วซ้ำอีก ถ้าจะว่าไปแล้วเปรียบเสมือนกับว่าถูกทำร้ายซ้ำสองก็เป็นได้

2.3 การสอบสวน จะมีผู้คนอยู่มากมายและพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จะเป็นชาย ไม่เข้าใจถึงความละเอียดอ่อนในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับเพศเหล่านี้ และเจ้าพนักงานตำรวจมักจะไม่เอาใจใส่เท่าที่ควร จึงทำให้ผู้เสียหายเกิดความไม่อยากดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไป

3.2 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติในชั้นพนักงานสอบสวนของต่างประเทศ

3.2.1 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศออสเตรเลีย

เป็นที่แน่นอนปัจจุบันสังคมโลก มีการกล่าวถึงการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญากันมาก โดยเฉพาะผู้ต้องหาและผู้เสียหายที่เป็นผู้หญิง การคุ้มครองดังกล่าวถ้าไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีพอก็จะก่อให้เกิดปัญหาต่อกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในชั้นพนักงานสอบสวนอันเป็นด่านแรกที่จะต้องพบกับผู้เกี่ยวข้องในคดี ในเรื่องนี้รัฐธรรมนูญของประเทศออสเตรเลียได้ให้สิทธิแต่ละรัฐออกกฎหมายมาใช้บังคับ ซึ่งก็รวมถึง กฎ ระเบียบ ปฏิบัติในการสอบสวนด้วย สารสำคัญประการหนึ่งของการสอบสวนคือ สิทธิของผู้ต้องหาอันเป็นที่ยอมรับกันว่ามีค่าสำคัญมากในระบบกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย เช่น ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะไม่ตอบข้อซักถามของพนักงานสอบสวน แต่ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาจะตอบคำถามก็ไม่มีผลผูกพันไปถึงชั้นศาลว่าคณะลูกขุนจะต้องรับฟังคำให้การที่ผู้ต้องหาให้การกับพนักงานสอบสวนไว้ สิทธิประการต่อมาคือผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้ทนายเข้าไปร่วมรับฟังการสอบปากคำได้ในฐานะผู้รักษาผลประโยชน์ของตน อีกทั้งตลอดระยะเวลาการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องบันทึกภาพและเสียงการสอบปากคำผู้ต้องหา และจะต้องให้สำเนาเทปดังกล่าวแก่ผู้ต้องหาหนึ่งชุดเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้น เหตุผลที่มีการบันทึกภาพและเสียงนั้น ก็เพื่อป้องกันพนักงานสอบสวนถูกกล่าวหาว่ากระทำการสอบสวนโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมากแล้วข้อกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนถูกกล่าวหาคือการอ้างว่าผู้ต้องหารับสารภาพแต่คำให้การของผู้ต้องหาขึ้นเอง หรือใช้กำลังหรือวิธีการที่ไม่ชอบที่จะชักจูงใจให้ผู้ต้องหารับสารภาพ อีกทั้ง การบันทึกเทปก็เป็นกรป้องกันผู้ต้องหาจากการถูกกระทำเช่นนั้นด้วยประเทศออสเตรเลียยังมีกฎหมายที่เคร่งครัดมากเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาล อีกทั้ง

กฎหมายยังป้องกันการรายงานข่าวของสื่อสารมวลชนที่อาจก่อให้เกิดอคติต่อการดำเนินคดีอย่างไม่เป็นธรรม ที่มีกฎหมายป้องกันการรายงานข่าวเช่นนี้ก็เพราะในอดีตมีการรายงานข่าวที่เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย โดยกฎหมายฉบับนี้เคร่งครัดมากในการป้องกันการเผยแพร่ข่าวและข้อมูล ซึ่งจะทำให้บุคคลทั่วไปทราบว่ามีผู้เสียหายในคดีการกระทำทารุณทางเพศเป็นผู้ใด ส่วนในด้านผู้ต้องหานั้นก็จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond Reasonable Doubt) ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดต่อกฎหมาย

ในส่วนของผู้ต้องหาและผู้เสียหายที่เป็นสตรีนั้น กฎหมายของประเทศออสเตรเลียจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในความผิดเกี่ยวกับการกระทำทารุณทางเพศ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่ารัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิกับแต่ละรัฐในการออกกฎหมาย ดังนั้น แต่ละรัฐก็มีรายละเอียดของกฎหมายแตกต่างกันไป รวมถึงเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน จึงขอทำความเข้าใจก่อนว่ากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณทางเพศที่จะกล่าวถึงต่อไปนั้น เป็นกฎหมายที่ใช้กับพื้นที่ในเขตเมืองเคนเบอร์ราและพื้นที่เล็กๆ รอบๆ เมือง (Australian Capital Territory) ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจของรัฐบาลกลาง (Australian Federal Police) กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณทางเพศที่จะกล่าวถึงฉบับนี้ ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเมื่อไม่นานมานี้ โดยกฎหมายฉบับนี้ได้ถูกใช้มาเป็นเวลานานกว่า 11 ปี การปรับปรุงแก้ไขครั้งนี้ สามารถสรุปประเด็นสาระสำคัญที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข 4 ประการด้วย คือ ¹⁵

1. เปลี่ยนการเน้นใช้กฎหมายจากการกระทำความผิดทางเพศมาเน้นตามระดับความรุนแรงหรือการข่มขู่ ดังนั้น การกระทำความผิดจะแบ่งตามลักษณะและระดับของอันตรายที่เกิดขึ้นต่อเหยื่อมากกว่าจะคำนึงถึงลักษณะการถูกกระทำทางเพศ

2. เพื่อป้องกันผู้เสียหายจากความอับอายและเสื่อมเสีย แต่เดิมความอับอายและเสื่อมเสียจะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากขั้นตอนในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม โดยผู้เสียหายจะต้องถูกซักถามหลายครั้ง เช่น ในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และในชั้นศาล อาจจะทำให้ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกว่าเป็นการตอกย้ำให้ตนต้องนึกถึงเรื่องราวที่แสนเจ็บปวดอีกครั้งเพื่อที่จะตอบคำถามซ้ำแล้วซ้ำอีก อันเป็นการกระทบกระเทือนต่ออารมณ์และจิตใจ จนถึงมีการเปรียบเทียบการกระทำในลักษณะนี้ว่า “เป็นการถูกข่มขืนซ้ำ”

¹⁵ สำนักคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การปรับปรุงระบบการสืบสวนสอบสวนคดีความผิดและการกระทำทารุณต่อสตรีและเด็ก, 15-23 กรกฎาคม 2539 : หน้า 7.

3. จะต้องกระทำการทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เสียหายแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่ถูกทำร้ายทางเพศ ซึ่งแต่เดิมผู้เสียหายส่วนใหญ่จากการถูกทำร้ายทางเพศจะไม่เข้าแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ

4. กำหนดคำนิยามของคำว่า “การร่วมประเวณี” ให้มีความหมายกว้างขึ้น โดยเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นถึงเพียงการสอดใส่อวัยวะเพศของชายเข้าสู่ช่องคลอดของหญิงเท่านั้น โดยคำนิยามที่ปรับปรุงแก้ไขใหม่จะต้องครอบคลุมทั้งสองเพศ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด ดังนั้น กฎหมายฉบับเดียวกันจะต้องคุ้มครองทั้ง เด็กผู้หญิง เด็กผู้ชาย ผู้หญิงและผู้ชาย

ปัญหาที่เกิดจากคำนิยามคือการกำหนดคำนิยามที่แคบ ทำให้บางกรณีไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการกำหนดคำนิยามให้มีการขยายความที่กว้างขึ้น โดยการกำหนดให้การสอดใส่จะเกิดขึ้น เมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นอวัยวะเพศชาย นิ้ว หรือลิ้น หรือการให้วัตถุใดๆ เช่น ขวด แท่งไม้ ใส่เข้าไปในช่องคลอด ทวารหนัก หรือปากของผู้เสียหาย หรือการใช้ลิ้นกระตุ้นจุดกระสันต์

ความยินยอมเป็นปัญหาอีกประการหนึ่ง โดยความหมายของคำว่ายินยอมตามกฎหมายนั้น การสอดใส่แต่ละครั้งต้องได้รับความยินยอม บางกรณีการสอดใส่ครั้งแรก ผู้เสียหายให้ความยินยอม แต่ไม่ให้ความยินยอมในการสอดใส่ครั้งหลัง ถ้ามีการสอดใส่อีกครั้งถือว่าผู้นั้นกระทำความผิด เช่น คดีนี้ผู้กระทำถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิดฐานกระทำทารุณทางเพศเพราะบรรยายกาศพาไป เนื่องจากผู้เสียหายยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ทางปกติเท่านั้น แต่ต่อมาผู้กระทำความผิดบังคับผู้เสียหายให้ร่วมเพศทางทวารหนัก ซึ่งขัดต่อความต้องการของผู้เสียหาย ซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวกับการสอดใส่ไม่ว่าระดับใด โดยปราศจากความยินยอมถือว่าเป็นการกระทำทารุณทางเพศ ความยินยอมจะต้องเกิดจากความสมัครใจ ไม่มีการใช้กำลังหรือข่มขู่ ผู้ให้ความยินยอมจะต้องไม่อยู่ในอาการมึนเมา ต้องไม่สำคัญผิด ต้องไม่มีการหลอกลวง การหลอกลวงนั้นรวมถึงฝ่ายหนึ่งจัดให้มีการสมรสโดยอีกฝ่ายยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วย เพราะเชื่อว่าได้สมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการสมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสก็ต้องยินยอม โดยที่การกระทำทารุณทางเพศสามารถเกิดขึ้นในระหว่างคู่สมรสได้ เช่น สามีถูกดำเนินคดีขอหากระทำทารุณทางเพศหรือกระทำอนาจารภรรยา ซึ่งกฎหมายนี้สืบเนื่องมาจากปรัชญาที่ว่า ผู้หญิงหรือผู้ชายมีสิทธิเต็มทีในร่างกายของตนเองและไม่ถือว่าเป็นสมบัติของคู่สมรส ส่วนในเรื่องอายุของผู้ให้ความยินยอมนั้น ผู้หญิงจะให้ความยินยอมได้

ต้องมีอายุครบ 16 ปี ส่วนอายุของผู้ชายที่จะให้ความยินยอมได้ขึ้นอยู่กับแต่ละรัฐ แต่ส่วนใหญ่กำหนดไว้ว่าต้องอายุครบ 16 ปีเช่นกัน การให้ความยินยอมของผู้หญิงที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี หรือผู้ชายที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ผู้ต้องหาไม่อาจอ้างได้ว่าบุคคลนั้นให้ความยินยอม เว้นแต่ผู้ต้องหาอายุมากกว่าผู้เสียหายไม่เกิน 2 ปี หรือแสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาเชื่อโดยมีเหตุผลตามสมควรว่าบุคคลที่ยินยอมมีเพศสัมพันธ์ด้วยอายุมากกว่า 16 ปี เช่น พบผู้เสียหายในสถานที่ห้ามผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีเข้าไป

กฎหมายการกระทำทารุณทางเพศฉบับนี้ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ 4 ระดับ คือ¹⁶

1. การกระทำทารุณทางเพศระดับที่หนึ่ง หมายถึงการทำร้ายผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นได้รับอันตรายถึงบาดเจ็บสาหัส เช่น โใบหน้าเสียโฉมอย่างถาวร พิกการ มีแผลเป็นบนหน้า การตัดแขนหรือขาโดยมุ่งหวังที่จะบังคับผู้เสียหายร่วมประเวณีด้วย
2. การกระทำทารุณทางเพศระดับที่สอง หมายถึง การทำให้ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บที่ส่งผลเสียต่อสุขภาพหรือความสะดวกของผู้เสียหาย เช่น แขนหัก หรือจมูกหัก ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อบังคับให้ผู้เสียหายร่วมประเวณีด้วย
3. การกระทำทารุณทางเพศระดับสาม หมายถึงการทำร้ายที่ผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการทำร้ายขั้นธรรมดา ไม่ถึงกับต้องบาดเจ็บสาหัส อาจจะเป็นการชก การตี การทุบ การตบ หรือการผลัก หรือการขู่เข็ญว่าจะทำร่างกายให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือบาดเจ็บด้วยความมุ่งหวังที่จะบังคับให้ผู้เสียหายร่วมประเวณี
4. การกระทำทารุณทางเพศระดับที่สี่ หมายถึงการร่วมประเวณีกับผู้เสียหายโดยปราศจากความยินยอม แต่ไม่มีการทำร้ายใดๆ ต่อผู้เสียหาย ความผิดระดับนี้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากกว่าสามระดับที่กล่าวมาข้างต้น โดยมากประเด็นของคดีไม่ใช่เป็นเรื่องที่ว่ามีการร่วมประเวณีกันจริงหรือไม่ แต่จะเป็นประเด็นที่ว่าผู้เสียหายยินยอมในการร่วมประเวณีหรือไม่

สำหรับบทลงโทษของการกระทำทารุณทางเพศที่กล่าวข้างต้นมีดังนี้¹⁷

1. การกระทำทารุณทางเพศในระดับหนึ่ง มีโทษจำคุก 17 ปี
2. การกระทำทารุณทางเพศในระดับสอง มีโทษจำคุก 14 ปี
3. การกระทำทารุณทางเพศในระดับสาม มีโทษจำคุก 12 ปี
4. การกระทำทารุณทางเพศในระดับสี่ มีโทษจำคุก 12 ปี

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

ถ้าการกระทำทารุณทางเพศทั้งสองระดับ ได้รวมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้กระทำทุกคนต้องได้รับโทษหนักขึ้น (เช่น การกระทำทารุณทางเพศในระดับที่หนึ่ง ถ้ารวมกันกระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีโทษจำคุก 20 ปี)

สำหรับแนวทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนต่อผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ในความผิดเกี่ยวกับเพศนั้น พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐบาลกลางได้วางไว้ โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อลดการบาดเจ็บทางอารมณ์ และความหวาดกลัวของผู้เสียหายที่ถูกกระทำทารุณทางเพศ โดยมีการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อมต่างๆ สำหรับให้ความช่วยเหลือหรือให้ความปลอดภัย สถานที่ดังกล่าวมิได้เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของสถานีตำรวจหรือโรงพยาบาล ตัวอาคารสถานที่ได้รับการออกแบบและตกแต่งเพื่อไม่ให้ดูเหมือนกับสถานีตำรวจหรือโรงพยาบาล ซึ่งจะช่วยให้ผู้เสียหายรู้สึกหวาดหวั่นหรือถูกละเลย ดังนั้น จึงออกแบบให้เหมือนกับบ้านเช่าที่จะเป็นได้ สำหรับเครื่องอำนวยความสะดวกนั้น ก็จัดให้มีห้องนอน ห้องสำหรับเด็กเล่น ห้องสำหรับการตรวจร่างกายของแพทย์พร้อมอุปกรณ์ครบถ้วนและห้องสำหรับผ่อนคลายพร้อมโทรทัศน์ รวมทั้งห้องสอบปากคำที่ติดตั้งอุปกรณ์สำหรับบันทึกภาพและเสียง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับความสะดวกจากการตรวจร่างกายของแพทย์และการให้ปากคำกับพนักงานสอบสวน และประการที่สำคัญที่สุดจะไม่มี การนำตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยมายังสถานที่นี้ การสอบสวนจัดให้มีพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้หญิงและมีจำนวนมากกว่าพนักงานสอบสวนที่เป็นผู้ชาย โดยพนักงานสอบสวนไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชาย จะต้องผ่านการอบรมเป็นพิเศษเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการต่อผู้เสียหาย ไม่ว่าผู้เสียหายนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ อีกทั้งการปฏิบัติงานนั้น มีการจัดให้พนักงานสอบสวนที่เป็นผู้หญิงรับแจ้งเหตุโดยทางโทรศัพท์ตลอดเวลา และสามารถไปพบผู้เสียหายได้ภายในเวลาไม่เกินสี่สิบห้า นาทีหลังจากได้รับแจ้งเหตุทางโทรศัพท์ พนักงานสอบสวนที่ไปพบผู้เสียหายนั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบคดีนั้นทันที และจะต้องรับผิดชอบเพียงคนเดียวตลอดทั้งคดี เพื่อป้องกันการที่ผู้เสียหายจะต้องเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งซ้ำๆ กัน ในกรณีผู้เสียหายเป็นเด็ก พนักงานสอบสวนจะต้องประสานงานอย่างใกล้ชิดกับกรมสวัสดิการเด็ก (Child Welfare Department) องค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์วิกฤติการข่มขืน (Rape Crisis Centre) โดยศูนย์นี้มีบริการรับแจ้งเหตุตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งหลายๆ กรณีศูนย์นี้จะป็นจุดแรกในการติดต่อกับผู้เสียหาย เพราะผู้เสียหายยังไม่ต้องการไปแจ้งความหรือไปพบกับพนักงานสอบสวน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาของศูนย์จะแนะนำผู้เสียหายในด้านต่างๆ รวมถึงการไปพบแพทย์เพื่อรักษาตัว การแจ้งความดำเนินคดีหรือขั้นตอนการสอบสวน ถ้าผู้เสียหายต้องการ ยังมีอีกศูนย์หนึ่งทำงานด้านการให้ความช่วยเหลือในด้านนี้ คือศูนย์การ

ร่วมประเวณีระหว่างบุคคลในสายเลือดเดียวกัน (The Incest Centre) โดยศูนย์นี้จะเน้นเฉพาะกรณีของการกระทำทารุณทางเพศของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในครอบครัว¹⁸

การปฏิบัติต่อผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายมาพบพนักงานสอบสวนหลังจากที่ถูกทำร้าย พนักงานสอบสวนจะทำการอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติและผู้เสียหายสามารถจะเลือกได้ว่าจะปฏิบัติตามขั้นตอนหรือไม่ เช่น ผู้เสียหายจะไม่ถูกบังคับหรือกดดันให้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์หรือการให้ปากคำกับพนักงานสอบสวนถ้าผู้เสียหายไม่ยินยอม แต่ถ้าผู้เสียหายเลือกจะปฏิบัติตามขั้นตอนก็จะได้รับการตรวจร่างกายจากแพทย์ และถ้าผู้เสียหายยังสวมเสื้อผ้าชุดที่ใส่ขณะถูกทำร้าย เสื้อผ้าชุดนั้นจะถูกเก็บไว้เพื่อตรวจหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์โดยจะได้รับเสื้อผ้าชุดใหม่แทน หลังจากการตรวจร่างกายของแพทย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้เสียหายจะได้รับอนุญาตให้ทำความสะอาดร่างกายและสามารถเลือกได้ว่าจะพักในสถานที่ที่จัดให้หรือไม่ ถ้าประสงค์จะกลับบ้านหรือไปพักยังสถานที่อื่น เช่น บ้านเพื่อนหรือบ้านญาติ พนักงานสอบสวนก็จะเดินทางไปส่งให้ ผู้เสียหายจะได้รับการพักผ่อนจนกว่าตนเองจะรู้สึกว่าจะสามารถจะให้ปากคำได้ พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะเป็นผู้บันทึกปากคำ การให้ปากคำจะมีการเก็บรายละเอียดให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยปกติจะใช้เวลาประมาณหกชั่วโมง ในกรณีที่ผู้เสียหายอายุต่ำกว่าสิบสองปี และไม่สามารถให้ปากคำอย่างเป็นทางการได้ พนักงานสอบสวนจะสอบปากคำในลักษณะที่ไม่เป็นทางการและกระตุ้นผู้เสียหายที่เป็นเด็กอย่างอ่อนโยน เพื่อให้เด็กเล่าว่าเกิดอะไรขึ้น การสอบปากคำจะถูกบันทึกลงและสามารถใช้เป็นหลักฐานในชั้นศาลได้ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงไม่ต้องเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นซ้ำอีกในศาล ในทุกๆ กรณีผู้เสียหายอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ระหว่างเวลาที่ให้ปากคำนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลผู้เสียหายที่กฎหมายยังถือว่าเป็นเด็กต้องอยู่ด้วย และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะสร้างความรู้สึกเป็นกันเองกับเด็ก เพื่อจะได้รับความสะดวกใจจากเด็กจนเด็กเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถ้าเป็นกรณีเด็กเล็กพนักงานสอบสวนอาจต้องใช้เวลาบางส่วนในการเล่นกับเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกไว้วางใจและเชื่อถือในตัวพนักงานสอบสวนมากขึ้นก่อนทำการซักถามเด็ก ในกรณีที่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหาได้รับการประกันตัว พนักงานสอบสวนจะบอกให้ผู้เสียหายทราบความเป็นไปของคดี ในกรณีเป็นคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล พนักงานสอบสวนจะนัดผู้เสียหายมาพบตนและพนักงานอัยการก่อนการพิจารณาคดีหนึ่งสัปดาห์เพื่ออธิบายขั้นตอนการดำเนินคดี และชี้แจงให้ผู้เสียหายทราบว่าอาจจะเกิดสิ่งที่กระทบกระเทือนใจขึ้น เพื่อจะช่วยลดความเจ็บปวดในการที่ผู้เสียหายต้องไปปรากฏตัวที่ศาล¹⁹

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

สำหรับรายละเอียดของการตรวจร่างกายของแพทย์ จะต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในเจ็ดสิบสองชั่วโมงนับจากผู้เสียหายถูกทำร้ายทางเพศ เพราะถ้าเวลาล่วงเลยไปวัตถุพยานจะสูญหาย ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนาระเบียบปฏิบัติมาตรฐานทางการตรวจร่างกายของผู้เสียหายจากการถูกทำร้ายทางเพศ การปฏิบัติการถูกกำหนดเป็นขั้นตอนตามคู่มือ ดังนั้น แพทย์จึงสามารถทำการตรวจร่างกายได้ตามคู่มือ ระเบียบการตรวจร่างกายเป็นที่ยอมรับของศาล ดังนั้น การตรวจร่างกายที่ถูกต้องตามระเบียบจะทำให้ผู้ต้องหาไม่สามารถโต้แย้งได้

ขั้นตอนของระเบียบมีอยู่ว่าผู้เสียหาย แพทย์ และพนักงานสอบสวนเท่านั้น ที่ได้รับการอนุญาตให้อยู่ในห้องตรวจ เพราะกฎหมายให้ความสำคัญอย่างมากกับความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหาย และถ้าผู้เสียหายยังสวมเสื้อผ้าชุดที่ใส่ขณะถูกทำร้าย จะถูกร้องขอให้ยืมบนกระดาดขนาดใหญ่และทำการถอดเสื้อผ้าออก กระดาดแผ่นนี้ออกแบบมาพิเศษเพื่อใช้สำหรับการเก็บหลักฐานใดๆ ก็ตาม เช่น เส้นขนหรือเส้นใยจากเสื้อผ้าของผู้กระทำผิด จากนั้นเสื้อผ้าแต่ละชิ้นจะถูกเก็บไว้ในถุงกระดาดแยกกัน จะไม่ใช่ถุงพลาสติกเพราะเสื้อผ้าอาจมีความชื้นที่จับตัวเป็นหยดน้ำ และทำลายหลักฐาน เช่น ดีเอ็นเอในน้ำอสุจิหรือเลือดที่ติดอยู่บนเสื้อผ้า จากนั้นผู้เสียหายจะทำการเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้จัดให้ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ตามระเบียบแพทย์สามารถสอบถามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เพราะการสอบถามจะทำให้แพทย์ทราบว่ามีหลักฐานวัตถุพยานเกิดขึ้นตรงไหน ถ้าผู้เสียหายมีบาดแผล แพทย์จะทำเครื่องหมายบนบาดแผลเหล่านั้นบนภาพร่างกายของรูปคนรวมทั้งโครงร่างอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งของเพศชายและหญิง ซึ่งจะสามารถบ่งบอกร่องรอยของการบาดเจ็บของอวัยวะสืบพันธุ์ของทั้งสองเพศได้ เพื่อจะบันทึกรายละเอียดและจะมีการถ่ายภาพการบาดเจ็บเหล่านี้รวมทั้งเก็บตัวอย่างร่องรอย เช่น คราบอสุจิเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐานต่อไป โดยหลักฐานแต่ละชิ้นจะติดป้ายและปิดผนึกพร้อมกับการลงลายมือชื่อของแพทย์ผู้ทำการตรวจและพนักงานสอบสวนหลักฐานทุกชิ้นจะถูกผนึกไว้ในถุงและส่งไปตรวจที่สถาบันนิติเวชวิทยาต่อไป²⁰

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14-15.

นอกเหนือจากการกระทำทารุณทางเพศแล้ว ประเทศออสเตรเลียยังประสบกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งโดยมากผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่ถูกทำร้ายร่างกาย เช่น การที่สามีทำร้ายภรรยา การที่พ่อแม่ทำร้ายลูก การทำร้าย ปู่ ย่า ตา ยาย ส่วนกรณีภรรยาทำร้ายสามีก็มีเกิดขึ้นบ้างแต่มีจำนวนน้อยมาก สาเหตุหลักของการเกิดความรุนแรงนั้นเกิดจากความมีเมตตา ซึ่งรัฐก็ได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ จึงได้มีการรณรงค์ในเรื่องนี้ให้เห็นถึงสภาวะจิตใจของผู้ถูกทำร้าย อีกทั้งยังมีการออกระเบียบคำสั่งว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาใช้อีกด้วย²¹

3.2.2 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศอังกฤษ

เมื่อไม่นานมานี้ได้มีการปรับแนวทางการสอบสวนในคดีอาญาให้อยู่ในรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับเพศ สาเหตุที่ต้องมีการปรับปรุงก็เนื่องมาจากได้มีเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนความรู้สึกของสาธารณชนอยู่หลายกรณีด้วยกัน เช่น กรณีแรกเป็นเรื่องราวของพนักงานสอบสวนที่ทำการสอบปากคำผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเรา การสอบปากคำในครั้งนี้มีการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ และระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนผู้นี้ก็ใช้คำถามที่กระทบกระเทือนต่อจิตใจของผู้เสียหาย ซึ่งในเวลานั้นสภาพจิตใจของผู้เสียหายจะมีความอ่อนไหวมากกว่าปกติ เพราะได้ผ่านเหตุการณ์ที่เลวร้ายของชีวิตมาไม่นาน อีกทั้งพนักงานสอบสวนผู้นี้ยังขาดความเมตตาอย่างมากและไม่มีศิลปะในการสอบปากคำอีกด้วย กรณีที่สองเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมท่านหนึ่งกล่าวหาผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเราว่ามีส่วนที่ขาดความระมัดระวังตน เพราะเร่ร่อนไปตามสถานที่ต่างๆ ในยามวิกาล จึงถูกข่มขืนดังกล่าว และกรณีที่สามเป็นเรื่องของผู้เสียหายถูกข่มขืนและถูกทำร้ายโดยผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหนุ่มสามคน พนักงานสอบสวนพยายามจะประวิงเวลาในการดำเนินคดี ผู้เสียหายรายนี้ไม่พอใจการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน จึงขอถอนคดีและมาแจ้งนายความส่วนตัวดำเนินคดีเสียเอง²²

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

²² วิศุทธิ์ อึ้งประพันธ์, “แนวทางใหม่ในการสืบสวนคดีข่มขืนกระทำชำเรา,” สตรีทัศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2533) : 36.

สำหรับวิธีการปรับปรุงแนวทางการสอบสวนให้อยู่ในรูปแบบใหม่นั้น กระทรวงมหาดไทย (Home Office) ได้ออกหนังสือเวียนไปยังกองบังคับการตำรวจต่างๆ ในอังกฤษและเวลส์ โดยขอให้ทางกองบังคับการเหล่านี้ระดมความคิดและทำข้อเสนอแนวเบื้องต้นเกี่ยวกับการปรับแนวทางปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาและผู้เสียหาย โดยเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับเพศส่งกลับไปยังกระทรวงมหาดไทย ต่อจากนั้น ก็มีการจัดตั้งคณะทำงานขึ้นมาชุดหนึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ผู้แทนจากโรงเรียนอบรมนนักสืบ ผู้แทนจากฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ ผู้แทนจากฝ่ายการแพทย์ ฯลฯ²³

หลักการที่ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ มาประชุมกันและกำหนดแนวทางปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาและผู้เสียหายในรูปแบบใหม่ ส่งผลให้พนักงานสอบสวนมีรายละเอียดเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานมากขึ้น ทำให้การสอบสวนดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เช่น ปรับปรุงการฝึกอบรมนายตำรวจหญิง ให้นายตำรวจระดับสายสืบขึ้นไปรับผิดชอบสืบสวนคดีเกี่ยวกับเพศ, ปรับปรุงการเก็บข้อมูลพยานหลักฐานทางนิติเวช ฝึกอบรมให้แก่แพทย์ตำรวจแล้วนำแพทย์ตำรวจมาปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ให้คำปรึกษาระยะยาว จัดสถานที่สอบสวนใหม่ จัดหาสื่อคลุมให้ผู้เสียหายเปลี่ยนชั่วคราวกรณีนำเสื้อผ้าผู้เสียหายไปตรวจ จัดหาช่างภาพหญิงมาถ่ายภาพพยานหลักฐาน จัดตั้งโครงการสนับสนุนให้คำปรึกษา ปรับทุกข์ โดยขอให้อาสาสมัครเข้าไปคอยช่วยเหลือ อาสาสมัครที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายในความผิดทางเพศนี้ต้องผ่านการอบรมมาแล้ว และฝึกอบรมตำรวจให้มีความรู้ความเข้าใจในการสอบสวนปากคำผู้เสียหายที่เป็นสตรี เป็นต้น

3.2.3 สภาพปัญหาและแนวทางปฏิบัติในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศบราซิล

กระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศบราซิล มีการใช้ความรุนแรงและละเมิดสิทธิผู้ต้องหาและผู้เสียหายเป็นอันมาก โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิของผู้เสียหายที่เป็นสตรี ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ดังจะเห็นได้จากการที่ประเทศนี้เกือบจะไม่มี การลงโทษผู้ที่กระทำการข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นจนทำให้หลายคนรู้สึกว่าการข่มขืนกระทำชำเราไม่ใช่ความผิดด้วยซ้ำไป ทั้งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า การกระทำการดังกล่าวเกิดขึ้นกับทุกสังคมและเกิดอยู่บ่อยครั้ง นอกจากนั้นประเทศบราซิลยังมีสถิติการใช้ความรุนแรงต่อสตรีค่อนข้างสูง แม้ว่าจะเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อ

²³ เรื่องเดียวกัน.

สตรีในทุกๆ รูปแบบ นอกจากนั้นยังเป็นภาคีของอนุสัญญานานาชาติอเมริกา เพื่อกำจัดและเอาผิดต่อการทรมาณนักโทษ แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศบราซิลก็ยังมีได้ลงนามรับรองอนุสัญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The American Convention on Human Rights) แม้จะเป็นสมาชิกขององค์กรแห่งรัฐอเมริกา (The Organization of American States)²⁴

3.3 สภาพปัญหาเกี่ยวกับสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาปัญหาเฉพาะกรณี (Case Study)

ตามที่ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาของสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาและผู้เสียหาย ในชั้นพนักงานสอบสวนมาแล้วนั้น พบว่าในสภาพความเป็นจริงนั้น สตรีเหล่านี้มักจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่กฎหมายได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและผู้เสียหายโดยทั่วไปไว้แล้วก็ตาม แต่ที่ผ่านมาสตรีนั้นถูกเอาเปรียบและถูกข่มเหงรังแกจากผู้ชายมาโดยตลอด ทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย เป็นจำนวนมากมายับไม่ถ้วน และที่สำคัญก็คือการเอาเปรียบและการข่มเหงรังแกเพศสตรีได้เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยเฉพาะในชั้นเจ้าพนักงานสอบสวนนั่นเอง

3.3.1 ศึกษาเฉพาะกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

ก. กรณีศึกษาที่ 1 : สตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาในข้อหาลักทรัพย์ของนายจ้าง

ในคดีเรื่องหนึ่งสาวใช้อายุสี่สิบเจ็ดปี มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดหนองบัวลำภู เข้ามาทำงานเป็นสาวใช้อยู่กับนายจ้างสองสามีภรรยาเจ้าของธุรกิจส่งออกเสื้อผ้า ต่อมาถูกนายจ้างกล่าวหาว่าขโมยแหวนเพชร และของมีค่าในบ้านที่ตนมาทำงานอยู่ด้วย จึงนำสาวใช้ส่งให้พนักงานตำรวจดำเนินคดี ขณะสอบสวน สาวใช้คนดังกล่าวยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเอง พนักงานสอบสวนบังคับให้การสารภาพ แต่สาวใช้ไม่ยอมรับสารภาพ กลับถูกพนักงานสอบสวนสอบข้อเท็จจริงด้วยความพิสดาร กล่าวคือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามนายแต่งกายนอกเครื่องแบบลงมือปฏิบัติการเกือบจับผู้ต้องหาหญิงสาวใช้คนดังกล่าวผูกตาสวมกุญแจมือไปหลัง แล้วจับนอนหงายลงกับพื้นห้อง จากนั้นได้ทำการปลดกางเกงที่ผู้ต้องหาการสวมอยู่ออก แล้วนำเอาของแข็งเป็นท่อนๆ ตีไปที่ท้องอย่างแรงถึง 3 ครั้ง ผู้ต้องหาร้องขอความ

²⁴ Andrew Bynnes, Some Strategies for Using International Human Right Law and Procedures to Advance Woman's Human Right (Institute for Woman, Law and Development) แปลและเรียบเรียงโดย ศิโรตน์ คล้ามไพบูลย์.

ช่วยเหลือ จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสามนายยังถอดเสื้อชั้นในของผู้ต้องหาออก แล้วขึ้นนั่ง
 คร่อมเอามือเค้นคลึงที่หน้าอก จากนั้นใช้นิ้วติดที่หัวนมของหญิงสาวผู้ต้องหารายนั้น เพื่อให้
 การรับสารภาพอย่างทารุณ เหตุคดีนี้เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2542 เวลา 19.00
 นาฬิกา ที่สถานีตำรวจนครบาลพระโขนง กรุงเทพมหานคร²⁵

กรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่พนักงานตำรวจกระทำความผิดทำร้ายร่างกายผู้ต้องหาที่
 เป็นสตรีในขณะที่ทำการสอบสวน เพื่อให้ผู้ต้องหารับสารภาพ ถือว่าเป็นการกระทำที่รุนแรง
 และถือว่าเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ แต่การกระทำดังกล่าว
 กฎหมายอาญาในความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมาย
 อาญา มาตรา 157 กลับไม่ได้ให้ความคุ้มครองด้วยเหตุผลที่ว่า ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่
 ราชการของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญานั้นจะครอบคลุมเฉพาะการกระทำใน
 ตำแหน่งหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่ราชการเท่านั้น โดยมีได้ก้าวล่วงไปถึงการควบคุมใน
 สถานะของการเป็นเจ้าพนักงานในการกระทำความผิดฐานอื่นๆ เช่นเจ้าพนักงานทำอาจารย์
 ผู้ต้องหาเหมือนกับเช่นในคดีที่กล่าวมาข้างต้น ถ้ามีการฟ้องเจ้าพนักงานในความผิด
 ฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 แต่เนื่อง
 จากการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นการปฏิบัติหน้าที่จึงไม่เป็นความผิดฐานนี้ได้เทียบเคียงกับ
 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 737/2504 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 เป็น
 ความผิดที่เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั่นเองโดย
 มิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือโดยทุจริต แต่ที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยขึ้นนั่ง
 คร่อมตัวโจทก์และนำสืบว่าเลิกผ้าและจับนมด้วย ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของจำเลยซึ่ง
 เป็นเจ้าพนักงานตำรวจเลย การกระทำของจำเลยจึงไม่มีมูลความผิดตามประมวลกฎหมาย
 อาญา มาตรา 157

ข. กรณีศึกษาที่ 2 : สตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาในข้อหาเมียบ้าไว้ใน
 ครอบครองเพื่อจำหน่าย

เด็กหญิงวัย 14 ปี หนีออกจากบ้านมาทำงานที่ร้านขายอาหารแห่งหนึ่ง
 ย่านชานเมือง และเจ้าของร้านอาหารดังกล่าวให้เงินใช้ครั้งละ 1,000 – 2,000 บาท และ
 บังคับให้จำหน่ายยาบ้า จนกระทั่งวันหนึ่งเจ้าพนักงานตำรวจ 4 นาย เข้าตรวจค้นในร้านพบ
 ยาบ้าจำนวน 12 เม็ดวางอยู่บนเคาน์เตอร์ จากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจได้ถือยาบ้าจำนวน
 1 เม็ด มาที่เด็กหญิงผู้นั้นแล้วจับกุมเด็กหญิงคนดังกล่าวไปโดยไม่ได้จับกุมเจ้าของร้าน
 ขายอาหารแต่อย่างใด

²⁵ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (27 มกราคม 2542) : 1, 13.

ต่อจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจพาเด็กหญิงไปที่สถานีตำรวจ เพื่อไปทำการสอบสวน โดยพนักงานตำรวจขอให้ถอดเสื้อผ้า อ้างว่าจะถ่ายรูปส่งให้ร้อยเวร ด้วยความกลัวเด็กหญิงคนดังกล่าวจึงยอมถอดเสื้อผ้าออกเหลือแต่กางเกงในเพียงตัวเดียว และเจ้าพนักงานตำรวจเข้ามาเปิดกางเกงในดู อ้างว่าอาจจะมียาบ้าซ่อนไว้ เด็กหญิงคนนั้นอ้างมีประจำเดือนและใส่ผ้าอนามัยอยู่ แต่เจ้าพนักงานตำรวจไม่เชื่อได้เข้ามาลวนลามและจับหน้าอกและแก้มถ่ายรูปตอนเกือบจะเปลือยกายไว้ หลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจให้เด็กหญิงคนนั้นใส่เสื้อผ้าแล้วชวนไปนอนที่โรงแรม แล้วสัญญาว่าจะปล่อยตัวไป แต่เด็กหญิงไม่ยอม เจ้าพนักงานตำรวจจึงสอบสวนต่อ ในขณะที่สอบสวนได้สั่งให้เด็กหญิงบีบนมดู จากนั้นจึงดึงเข้าห้องน้ำและพยายามล้วงเกินทางเพศและข่มขืนกระทำชำเราจนสำเร็จความใคร่และขู่ว่าห้ามบอกใคร ไม่งั้นจะไม่ช่วยเหลือให้ออกไป²⁶ ความไม่ชอบธรรมดังกล่าวเกิดขึ้นจาก ผู้ที่รักษากฎหมายกระทำร้ายเด็กผู้หญิง ผู้ต้องหามียาบ้าไว้ในครอบครอง เป็นการย้ายบินโรงพัก เหตุคดีนี้เกิดเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541 สถานีตำรวจภูธรย่อยบางปู จังหวัดสมุทรปราการ นับว่าเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าสตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีนั้น ถูกปฏิบัติในทางที่ไม่ชอบจากกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะชั้นพนักงานสอบสวนที่ถือได้ว่าเป็นกระบวนการขั้นตอนแรก ๆ ของกระบวนการยุติธรรม สภาพปัญหาที่สตรีไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ที่เกิดขึ้นจริงในสภาพของสังคมปัจจุบัน

ค. กรณีศึกษาที่ 3 : สตรีที่ตกเป็นผู้ต้องหาในข้อหาเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ในคดีเรื่องหนึ่งที่เป็นข่าวดังไปทั่วประเทศและถือได้ว่าสิ้นสะเทือนกระบวนการยุติธรรมไทยเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิและความคุ้มครองสตรีที่ถูกย้ายถูกข่มเหงรังแกอย่างไร้มนุษยธรรมครั้งหนึ่ง

เหตุคดีนี้เกิดขึ้นที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง เริ่มต้นจากเจ้าพนักงานตำรวจได้จับตัวผู้ต้องหาหญิงซึ่งเป็นคนลาวได้ทั้งหมด 4 คน ในข้อหาเล่นการพนันและลักลอบเข้าเมือง ขณะที่หญิงลาวซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาผู้นั้น ถูกคุมขังอยู่บนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองระยอง เพื่อรอไปส่งฟ้องยังศาลนั้น ปรากฏว่าในคืนวันที่ 11 เมษายน 2540 ได้มีผู้ต้องขังชายทั้งหมด 15 คน เดินเข้ามาที่ห้องขังหญิง ซึ่งมีผู้ต้องหาที่เป็นหญิงชาวลาวอยู่เพียง 4 คนเท่านั้น โดยผู้ต้องหาที่เป็นชายทั้ง 15 คน เข้ามารุมทำร้ายด้วยการตบหน้าแล้วจับหญิงลาวกดลงกับพื้นแล้วใช้ผ้าขนหนูอุดปาก จากนั้นผู้ต้องหาชายทั้ง

²⁶ หนังสือพิมพ์มติชน (21 กุมภาพันธ์ 2541) : 1, 23.

15 คน ผลัดกันข่มขืนกระทำชำเราหญิงลาวทั้ง 4 คน ในลักษณะโทรมหึง ท่ามกลางสายตาของผู้ต้องหาชายอื่นๆ อีกประมาณ 30 คน ซึ่งยืนดูโดยไม่กล้าเข้าไปช่วยเหลือ แต่ก็ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย ในขณะที่ผู้ต้องขังชายกำลังโทรมหึงลาวอยู่นั้น มีผู้หญิงลาวคนหนึ่งในสี่คนนั้น ตะโกนเรียกเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อขอความช่วยเหลือ แต่ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่สิบเวรฯ ซึ่งนั่งอยู่ไม่ได้สนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด²⁷

กรณีการข่มขืนหญิงลาวดังกล่าวได้ความต่อมาว่า หญิงเหล่านี้ถูกข่มขืนมาเป็นเวลาถึง 4 วัน 4 คืนแล้ว โดยที่เจ้าพนักงานตำรวจบนสถานีตำรวจทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ซึ่งจากการสันนิษฐานคาดการณ์ว่า เจ้าพนักงานตำรวจน่าจะเป็นคนที่ให้กุญแจแก่บรรดาผู้ต้องหาชายอย่างแน่นอน เรื่องที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นเรื่องที่สะเทือนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความคุ้มครองสิทธิของสตรีในชั้นพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะเหตุเกิดขึ้นบนสถานีตำรวจที่ทุกคนคิดว่าปลอดภัยที่สุด แต่กลับเกิดเหตุการณ์ที่น่าเศร้าสลดใจอย่างมาก ดังนั้นการเรียกร้องความถูกต้องและสิทธิมนุษยชนของสตรียังคงอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงมาก

น่าจะกล่าวได้ว่าความรุนแรงต่อสตรีเป็นอุปสรรคหนึ่งที่เกิดขวางการบรรลุเป้าหมายความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ความรุนแรงต่อสตรีเป็นทั้งการละเมิด และทำลายหรือเพิกถอนการที่สตรีจะได้รับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน²⁸ สตรีต้องถูกทารุณทางกายทางเพศ และทางจิตใจนั้น มีอยู่ในทุกสังคมไม่มากก็น้อย และเกิดขึ้นโดยไม่จำกัดขอบเขตถึงชนชั้นใดและวัฒนธรรมใด สถานภาพของสตรีทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนฐานะของสตรี เช่น สถานะที่สตรีตกเป็นผู้ต้องหา เป็นสาเหตุและผลลัพธ์จากความรุนแรงต่อสตรี²⁹

²⁷ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ (20 เมษายน 2540) : 1, 12.

²⁸ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, ปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเพื่อความก้าวหน้าของสตรี (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540) , หน้า 105 – 106.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

ง. กรณีศึกษาที่ 4 : สตรีที่ตกเป็นผู้เสียหายในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง³⁰

“คำร้องของหญิงคนหนึ่ง” เธอเป็นนักศึกษาปีสุดท้ายของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เหลือเพียงอีกแค่วิชาเดียวจะได้รับปริญญา เธอเป็นคนร่าเริงสนุกสนานมีเพื่อนมากมาย จนกระทั่งเธอสอบวิชาสุดท้ายไม่ผ่าน เธอจึงรู้สึกเสียใจและผิดหวังที่ไม่ได้รับปริญญาพร้อมๆ กับเพื่อน จึงทำให้ห่างเหินจากเพื่อนรุ่นเดียวกัน และหันเหไปคบกับเพื่อนรุ่นน้องต่างสถาบันและคบหาเป็นคนรักกันและมาอยู่ร่วมกันในที่สุด อยู่มาวันหนึ่งคนรักของเธอได้พาเพื่อนๆ มากินเหล้าที่บ้านพัก เธอได้ร่วมดื่มเหล้ากับเพื่อนๆ ของคนรักเธอจนรู้สึกว่ามีเมมา และเวลานั้นคนรักของเธอยอมให้เพื่อนๆ ของเขาหลายคนข่มขืนเธอ โดยคนรักของเธอขายให้กับเพื่อนคนละ 500 บาท เท่ากัน เมื่อเธอถูกกระทำเช่นนั้น เธอรู้สึกเสียใจ เจ็บช้ำ และบอบช้ำที่สุดในชีวิต เธอจึงตัดสินใจเข้าแจ้งความกับเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อขอความยุติธรรม แต่พนักงานสอบสวนกลับมองว่าเธอเหมือนอาชญากรเสียเอง โดยให้เธอแสดงถึงข้อเท็จจริงโดยใช้คำถามหลายๆ คำถามที่ทำให้รู้สึกว่าเขาเจ็บและอาย เช่น “ทำไมถึงอยู่กับบุคคลเหล่านี้ได้”, “ความรู้จักดี หน้าตากี่ดี” หรือ “คนนี้หรือครับที่โดนรุ้มโทรมมา” หรือ “ลูกน้องผมหน้าตาดีดี มีตั้งมากดีกว่าพวกนั้นเสียอีก” ทำให้เธอต้องระลึกภาพเหล่านั้น เพื่ออธิบายช้ำแล้วช้ำเล่าพร้อมกับคำถามที่ดูหมิ่น ดูแคลน เหมือนกับตอกย้ำให้เจ็บปวดเพิ่มมากขึ้นไปอีก

3.3.2 ศึกษาเฉพาะกรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ

กรณีศึกษา การคุกคามสิทธิสตรีโดยกระบวนการยุติธรรมในปากีสถาน³¹

ปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในระดับนานาชาติตลอดระยะเวลา 4 ทศวรรษที่ผ่านมา คือสภาพที่หลักสิทธิมนุษยชนทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ โดยหญิงและชายล้วนได้รับประโยชน์จากปรากฏการณ์นี้ทัดเทียมกัน แต่ในปากีสถานนั้นนอกเหนือจากสตรีจะถูกกักขังหน่วงเหนี่ยว ทรมาน และซ้อมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจบนสถานีตำรวจเองอยู่เสมอแล้ว

³⁰ สถาบันกฎหมายอาญา, “คำร้องขอของผู้หญิงคนหนึ่ง,” เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ วันที่ 13 มกราคม 2541.

³¹ Andrew Byrnes, Some Strategies for Using International Human Right Law and Procedures to Advance Woman's human Rights (Institute for Woman, Law and Development) แปลและเรียบเรียงโดย ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์

การสำรวจครั้งเดียวกันยังพบอีกว่าในบรรดาผู้ต้องหาหญิงที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมคุมขัง และควบคุมตัวทั้งหมดนั้น มีผู้ซึ่งเคยถูกเจ้าหน้าที่ข่มขืนหรือคุกคามทางเพศด้วยวิธีอื่นๆ สูงถึงร้อยละ 70 โดยที่ทางการปากีสถานไม่ได้แสดงท่าทีว่าจะสอบสวนดำเนินคดี หรือลงโทษเจ้าหน้าที่ผู้ซึ่งมีพฤติกรรมเช่นนี้

ปากีสถานไม่เคยลงนามเข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศ เช่นเดียวกับที่ไม่เคยให้สัตยาบันรับรองต่ออนุสัญญาเพื่อขจัดการทรมารนักโทษ และอนุสัญญาเพื่อขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

อย่างไรก็ดีปากีสถานเป็นภาคีของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ นอกจากนี้ทั้งปากีสถานและบังคลาเทศล้วนให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขจัดการค้าประเวณี เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการค้ามนุษย์ ค.ศ. 1926 และอนุสัญญาเพื่อปราบปรามการค้าขายสตรีและค้าประเวณี ค.ศ. 1949

กล่าวโดยสรุปการข่มขืน ทารุณ รังแก ทั้งด้วยการกระทำและวาจา การทุบตีทำร้ายร่างกาย การข่มขืนรวมถึงการคุกคามทางเพศอื่นๆ ล้วนเป็นตัวอย่างของความรุนแรงที่ผู้หญิงประสบ ถือว่าเป็น “ภัยเงียบ” ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้หญิงนั้นนอกจากประสบความรุนแรงในครอบครัวและสังคมแล้ว สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นยังประสบกับความรุนแรง แม้กระทั่งในชั้นพนักงานสอบสวน เมื่อตนต้องตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ผลของความรุนแรงเหล่านี้สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สั่งสมกันมาว่าผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ผู้ชายเป็นใหญ่จึงทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายทุบตี เหตุผลเหล่านี้จึงเป็นที่มาของการละเมิดต่อสิทธิของสตรี ไม่ว่าจะสตรีจะตกอยู่ในฐานะใดก็ตาม

ในเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง ปัญหาที่พบมากก็คือ เมื่อผู้หญิงได้รับความรุนแรงและมาขอความช่วยเหลือจากนักกฎหมาย แต่กลับตีความไม่ชัดเจน เพราะเรื่องลักษณะนี้มีความเป็นนามธรรมสูง ผู้หญิงถูกข่มขืนแล้วมาฟ้องร้องหรือมีความต้องการดำเนินคดีก็ต้องมาพบกับคำถามที่ตนไม่อยากจะตอบซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถามเหมือนกับว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายผิด เป็นฝ่ายยินยอม เป็นฝ่ายทำตัวให้เสียงเสียเอง สิ่งเหล่านี้ทำให้กลายเป็นแบบแผน (Pattern) ที่ว่าเมื่อเกิดเรื่องผู้หญิงก็ไม่อยากมาร้องทุกข์ เพราะอายและกลัวผลกระทบทั้งจาก

ครอบครัว สังคม และวงการอาชีพของตน ทำให้กลายเป็นลักษณะเหมือนจำยอมไป³² จากกระบวนการสอบสวนทำให้เกิดการมองว่าผู้หญิงถูกข่มขืนแล้วเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี การขาดพยานหลักฐานรอยแผลที่จะต้องเห็นอย่างชัดเจน บางครั้งไม่ได้ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ศาลในการรับฟังว่าผู้หญิงถูกข่มขืนจริงหรือไม่ ช้ำร้ายบางครั้งกลับกลายเป็นว่าผู้หญิงกรรโชกทรัพย์จากผู้ชายด้วยซ้ำ³³

³² ศูนย์สตรีศึกษา, “เก็บมาแล้ว,” จดหมายข่าว ปีที่ 12 ฉ. 2 (มกราคม – มีนาคม 2542) : 41.

³³ เรื่องเดียวกัน.